

Dr. Tóth László:

A MŰSZAKI FEJLŐDÉS ÉS A KONCENTRÁCIÓ A FEJLETT TŐKÉSORSZÁGOK
MEZŐGAZDASÁGI GÉPGYÁRTÁSÁBAN

A tőkés koncentráció a mezőgazdasági gépgyártásban is kettős folyamat: egyrészt a termelés, másrészt a tőke koncentrációja. E folyamat mindkét oldalát különböző mutatókkal lehet jellemezni, mivel azonban a tőkés konkurrencia viszonyai között ezek nagyrészt üzleti titkot képeznek - különösen vállalati szinten -, rendkívül nehéz nyomon követni. Tudjuk azonban, hogy mind a termelés, mind a tőke koncentrációja végző soron a technikai fejlődés következménye. Ha tehát nyomon követjük a technikai változásokat, a technikai fejlődést, következtethetünk a koncentráció alakulására is. Ez azonban önmagában még nem elégséges. Szükséges a mindenkorai tőkés konjunkturális viszonyok, a piac, a konkurrencia folyamatainak elemzése is, mert a koncentrációra közvetlenül ezek gyakorolnak hatást.

A II. világháború után - a szakirodalomból széleskörűen ismerten - a fejlett tőkésországokban bekövetkezett az a folyamat, amelyet vertikális integrációként jelölünk. A 70-es években ez a folyamat kiteljesedett, néhány új vonással egészült ki, nem utolsósorban az élelmezési- és energiaválság következményeként, valamint amiatt, hogy a fejlett tőkésországokban a mezőgazdasági géppiac nagyrészt telitődött.

Ma, amikor a mezőgazdasági termelés is nagyrészt iparszerűvé vált, különösen indokolt az elemzés során Marxnak a gépi nagyipar-

ra vonatkozó megállapításából kiindulnunk, aki A tőke I. kötetében így ír: "... a modern ipar egy termelési folyamat megtevő formáját soha nem tekinti és kezeli véglegesnek. Technikai bázisa ezért forradalmi, míg minden korábbi termelési módé lényegileg konzervatív volt. Gépi berendezés, vegyi folyamatok és más módszerek révén a modern ipar állandóan forradalmasítja a termelés technikai alapjával együtt a munkások funkcióit és a munkafolyamat társadalmi kombinációit."^{1/}

A mezőgazdasági termelés iparszerűvé válása következtében felgyorsult a fejlődés a mezőgazdasági munkaeszközök gyártása terén is. A meglévő technikai eszközöket egyre újabbak és újabbak váltják fel.

A mezőgazdasági gépgyártással foglalkozó közgazdasági szakirodalomban eléggé gyakori, hogy a technikai illetve technikai-gazdasági folyamatokat leszűkítve, szinte kizárólag az erőgépekre, ezeken belül is a traktorokra vonatkozóan elemzik és így vannak le következtetések. Ez éppen a mai viszonyok között elég nagy hiba, hiszen a munkagépek szerepe, jelentősége talán soha nem volt olyan nagymérvű, mint napjainkban. Az erő- és munkagépeket egymással összefüggésben kell vizsgálnunk, mert egymáshoz való viszonyuk is változik a fejlődés különböző időszakaiban, illetve sok az olyan speciális berendezés, gép, ahol az erő- és munkagép el sem válik egymástól /különbféle önjáró gépek/.

Ezen kívül azt is számításba kell vennünk, hogy a mezőgazdaság gépesítése az állattenyésztésben is egyre előrehaladottabb, az állattenyésztés gépei, berendezései a mezőgazdasági termelő-

eszközök egyre növekvő hányadát teszik ki.

Végül nem szabad megfeledkezni azokról a berendezésekről, felszerelésekről sem, amelyek a mezőgazdasági termékek elsődleges feldolgozására szolgálnak és szintén a mezőgazdaságon belül használják őket.

1. A mezőgazdaság gépesítésének fő jellemzői a II. világháború után

A mezőgazdaság gépesítése a fejlett tőkés világban az 1950-es évtizedtől kezdődően napjainkig nagyjából négy szakaszra osztható.

Az első körülbelül 1960-ig tartott, és jellemzője volt, hogy Észak-Amerika már korábban fejlett és erősen monopolizált mezőgazdasági gépgyártása mellett Nyugat-Európa mezőgazdasági gépgyártása is hihetetlen ütemben bővült, több esetben évente megduplázódott, igyekezőn utolérni az amerikai színvonalat. Ekkor alakultak itt a nagy mezőgazdasági gépgyárak, jelentős részben amerikai tőkével. A nagy amerikai monopóliumok sorra alapították leányvállalataikat, elsősorban az International Harvester, a John Deere, a Ford, a Massey-Ferguson és a SAME. Mellettük rohamos fejlődésnek indult a Deutz, a Fendt, a Claas, a Daimler-Benz és az Eicher az NSzK-ban, a Renault Franciaországban, a Fiat, a Landini és a Lamborghini Olaszországban, a D. Brown, a Leyland, a Ransomes és a Bamford Angliában. Szélesedett a gyártott gépek választéka, megkezdődött a gépesítés kiterjesztése az eddig nem gépesített kulturákra.

1960-65 között lelassult a korábbi gyors fejlődés, az USA után Anglia is majdnem teljesen befejezte az alapvető kulturák gépesítését, a kontinentális Európában azonban még 8-12 százalékos volt az évi átlagos belső forgalomnövekedés. Ezzel párhuzamosan azonban megkezdődött már a nyugat-német mezőgépgyártás exportexpánziója is.

1966-71 között gyakorlatilag bekövetkezett a belső mezőgéppiac stagnálása, sőt, Angliában már évi 4-5 százalékos csökkenés is előfordult, miközben hirtelen felgyorsult a japán mezőgépgyártás fejlődése. Erre az időszakra tehető a mezőgazdasági gépek tőkés világpiaca nagyjából ma is változatlan rendszerének kialakulása. Világméretű exportot már ekkor is az USA és főként traktorokból Anglia bonyolít le, az NSzK pedig Európán kívül főleg a közeli afrikai és ázsiai piacokon van jelen. Dinamikus fejlődést mutat az olasz és a francia export is. Japán mint exportőr ekkor még nem számottevő, bár érdekes módon megjelenik az USA-ban és Dél-Amerikában láncfalas és kerti traktorokkal.

A 70-es évek elején a tőkés mezőgazdasági gépgyártás válságba került, amelyet a mezőgazdasági géppiac telítődése és a mezőgazdasági jövedelmek mérsékelt emelkedése idézett elő. A válság hatása különösen az USA-ban, Japánban, az NSzK-ban és Olaszországban volt számottevő. Annak ellenére, hogy sok gyár ment tönkre, a multinacionális társaságok megerősödve kerültek ki a válságból, ami főként azzal magyarázható, hogy képesek voltak a csökkenő mezőgép-kereslet ellensúlyozására azáltal, hogy fokozták a mellékprofilok, elsősorban az építőgépek, földmunkagépek, főegységek gyártását. Legjobban a francia és az angol ipar vészelt.

te át a válságot. Egyrészt azért, mert Anglia ügyes külkereskedelmi politikával növelte exportját, a franciák pedig az importot korlátozták és fokozták a munkagépek gyártását. Ebből is látható, hogy mennyire nem szakitható el az elemzésben egymástól az erő- és munkagép!

A 70-es évek elejének válságát egy ujabb konjunktura követte, amely bizonyos tekintetben a mai napig tart. Ez a konjunktura azonban már nem a fejlett tőkésországok piacára alapozódik, hanem döntő mértékben a világméretű élelmiszer-hiányból eredő árszínvonal-növekedésre és az olajországok mezőgazdaságának korszerűsítési, gépesítési törekvéseire. Ezen túl lehet konjunkturális tényezőnek tekinteni a vezető tőkésországok minimálisra zsugorodott agrárnépessége miatti komplex gépesítési szükségletet, amit a növekvő élelmiszer-szükséglet indukál. /Jellemző, hogy az USA-ban a mezőgazdaságban a bér munka órábéra 4 dollár körül van, de egyáltalán nem biztos, hogy munkaerő is rendelkezésre áll!/

Ehhez a konjunkturához az agrárpolitika azzal járul hozzá, hogy adókedvezményeket biztosít a beruházásokhoz illetve gépvásárlásokhoz /NSzK, Franciaország és Olaszország/ vagy mezőgazdasági termékeket dotál illetve állami ármegeállapítással él /Japán/ vagy exporttámogatást foganatosít /Anglia/.

2. A mezőgazdaság technikai igényei a gépgyártással szemben a 70-es években

Ha a fejlett tőkésországok mezőgazdasági gépgyártásának technikai színvonaláról akarunk képet kapni, a mezőgazdaság technikai

szinvinonálának jellemzőiből kell kiindulnunk. Erre jó lehetőséget nyújt a dán mezőgazdaság, amely sok tekintetben a legfejlettebbek közé tartozik és az 1973-75-ös évekre vonatkozóan rendelkezésünkre állnak a főbb mezőgazdasági gépekre vonatkozó mennyiségi adatok.^{2/}

A mezőgazdaság gépesítetttsége Dániában 1973-75-ben

1. táblázat

Gépek és berendezések	darab	100 gazdaságra jutó ^{1/}
Traktor	182700	142
ebből diesel	122200	96
Kombájn	44300	35
ebből önjáró	22800	18
Járvaszecskázó	54600	43
Istállótrágya-szóró	39900	31
Járvabálázó	24400	19
Gabonaszárító	34500	27
Takarmánykeverő	8200	7
Kitrágyázó-berendezés	24400	19
Tejvezetékű fejőberendezés	20100	16
Tejhűtőtank	35500	28
Gazdaságok száma	127154	-
Traktorral rendelkező gazdaság	113100	88 ^{2/}
Kombájjal rendelkező gazdaság	43500	34 ^{2/}

1/ számított adatok

2/ az összes gazdaság százalékában

A táblázat maga is bizonyíték arra nézve, hogy mennyire nem szűkíthető le a mezőgazdasági gépgyártás vizsgálata a traktorokra, sőt a traktorok és kombájnok összességére sem.

Természetesen a dán mezőgazdaság nem egyedi jelenség. A legfejlettebb mezőgépgyártással rendelkező 6 tőkésország /USA, Anglia, NSZK, Franciaország, Olaszország, Japán/ termelésében az 1972-75-ös időszakban a munkagépek aránya meghaladta az 50 százaléket, bár csökkenő arányu volt, az 1972-es 53 százalékról visszacsúszott 51 százalékra. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a szerkezetváltozásnak nem csupán a fejlett tőkésországok keresletváltozása volt az oka, hanem főképpen az, hogy a traktorkereslet az olajországokban nőtt meg, a 70-es években elkezdődött gépesítés következtében. A gépesítés első szakaszában pedig tudvalevően a bonyolult, önjáró munkagépek, főleg a nagyteljesítményű betakarítógépek iránti kereslet viszonylag kicsi.

Ami a fejlett tőkésországokat illeti, azokban, amelyekben a birtokstruktúra szétaprózott, egyre kevésbé képesek "elviselni" a nagy és drága önjáró munka- és betakarító gépeket. Inkább olyan traktorokra van igény, amelyek sokoldalúak, két-három munkagép szállítására és egyszerre történő üzemeltetésére képesek /pl. Intrac-System, MB-Trac stb./. Ma már alig van olyan művelési ág, ahol az önjáró gépeken kívül ne lennének kifejlesztve a traktor által vontatott és meghajtott munkagépek.

De talán a birtokstruktúrától függetlenül is, az agrotechnika fejlődésének egy új szakasza látszik kibontakozni. Ennek jellemzője, hogy egyrészt vagy a gépesített munkafolyamatokat vonják össze egyetlen munkamenetbe, amelyet gazdaságosabban lehet

megoldani úgy, hogy a traktort teszik több munkaeszköz működte-
tésére alkalmassá, vagy két traktor egymás után való haladásával
oldják meg a munkaműveletet /egymenetes betakarítás, talajelőké-
szítés, vetés, boronálás stb./. Ez olcsóbb, mintha drága, sok-
műveletes gépsorokat vagy célgépeket alkalmaznának, amelyeket
más célra nem lehet használni. Másrészt egyre újabb, főként ker-
tészeti kultúrák teljes gépesítése kerül előtérbe /főzelék-, zöldsé-
g-, gyümölcs-, szőlő- és dohányművelés/, amelyeknél szintén
gazdaságosabb a speciális gépeket traktorral üzemeltetni, mint
önjáró módon. Hasonló tendencia figyelhető meg a marha- és ser-
téstenyésztés, a takarmányozás és a tejfeldolgozás gépesítésében
is. Az USA-ban már 1972-ben a nagy munkagépek 77 százaléka volt
vontatott, a kis munkagépeknek pedig közel 100 százaléka.^{3/} Az
utóbbi egy-két évben Nyugat-Európában is előtérbe került ez az
irányzat a korábbi ellenkező előjelű tendenciákkal szemben.

Az új technika csak nagy sorozatban, erőteljes kooperáció
révén állítható elő gazdaságosan. Ezt két párhuzamos jelenség
kíséri: a termelésnél egyrészt a gépexport, másrészt a főegység-
kooperáció és az alkatrész-szállítás is gyorsabb ütemben nő. A
főegység-gyártási kooperáció és a gépválaszték megosztása jellem-
ző a nagy világmonopóliumokon belül, amelyek leányvállalataikat
szakosítják, de úgy is, hogy a szakosítás az egyes cégek együtt-
működése vagy részbeni egybeolvasztása révén valósul meg. Ennek
következménye, hogy a munkagép-választék például 10-12 főcsoport-
ba és 200-250 alapgépfajtába sorolható. A típusok száma 2500-3000
között változik, országoként eltérő összetételben ugyan, de mint-
egy 50-60 százalékbán azonosan. Ez alól érthető módon csupán Japán

kivétel. A multinacionális cégek és további néhány nagy nemzeti cég szinte minden fejlett tőkésországban forgalmazza termékeit. Az erőgépekre vonatkozóan jól illusztrálják ezt a dán mezőgazdaság rendelkezésére álló adatai.^{4/} /Lásd a 2. táblázatot./

3. A termelés és a tőke koncentrációjának jellemző vonásai és típusai

A vázolt körülmények között a tőkekoncentráció hallatlanul magasfoku. Mint közismert például, az amerikai mezőgazdasági gépipart hat cég uralja, ezek közül a négy legnagyobb gyártja a traktorok 75 százalékát /John Deere, International Harvester, Ford, Massey-Ferguson/. Arról, hogy a nagymonopóliumok mennyire behálózák a világot, képet kaphatunk, ha leányvállalataikat is számbavesszük. A tőkés világ vezető mezőgazdasági gépgyártó monopóliumai közül az amerikai International Harvester-nek 27 országban 33 leányvállalata, a Massey-Ferguson-nak, - amelyről igazán el sem lehet döntení, hogy USA vagy kanadai cég-e - 19 országban 49 leányvállalata van, de az európaiak közül a British Leyland-nak 30 országban 160, a nyugat-német Daimler-Benz-nek 15 országban 26, a svéd Volvo-nak 23 országban 75 leányvállalata létezett 1973-ban.^{5/}

A termelés és a tőke koncentrációjának különféle típusai figyelhetők meg, melyek közül néhánynak a jelentősége igazán az elmúlt években nőtt meg.

A hagyományos utnak elsősorban két típusa van. Az egyiket a tőkefelhalmozás, a másikat a leányvállalatok közötti szakosodás és kooperáció jellemzi.

Az 1974 folyamán beszerzett új traktorok márká és teljesítőképesség
szerint Dániában

2. táblázat

Márka	50 LE-nél kisebb		50-70 LE		70-90 LE		90- LE		Összesen	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
Ford	291	16,7	408	15,7	792	21,4	289	37,9	1780	20,2
Massey-Ferguson	357	20,6	315	12,1	643	17,4	57	7,5	1372	15,6
Fiat	53	3,0	629	24,1	323	8,7	149	19,6	1154	13,1
Deutz	328	18,9	289	11,1	275	7,4	43	5,6	935	10,6
BM/Volvo	297	17,1	-	-	408	11,0	82	10,8	787	8,9
International H.	104	6,0	129	5,0	385	10,4	75	9,8	693	7,9
David Brown	75	4,3	288	11,0	113	3,1	11	1,4	487	5,5
Setor	137	7,9	235	9,0	106	2,9	-	-	478	5,4
Leyland	59	3,4	92	3,5	198	5,4	2	0,3	351	4,0
Belarus	-	-	-	-	161	4,4	-	-	161	1,8
John Deere	36	2,1	15	0,6	133	3,6	48	6,3	232	2,6
Same	-	-	50	1,9	-	-	-	-	50	0,6
Ursus	-	-	157	6,0	157	4,3	6	0,8	320	3,6
Összesen	1737	100,0	2607	100,0	3694	100,0	762	100,0	8800	100,0
Megoszlása	19,7 %		29,6 %		42,0 %		8,7 %		100,0 %	

A koncentráció leghagyományosabb útja a konkurrenciaharcban való helytállás tradicionális módja, amelyet megfigyelhetünk például a francia mezőgépgyártás mai időszakában is.

Ez az ágazat mintegy 500 - többségében közepes nagyságu - vállalatot foglal magában, 41000 dolgozót foglalkoztat és több mint 400 féle mezőgazdasági gépet gyárt. Egy vállalatra tehát átlagosan 82 fő jut. A mezőgépiparon belül a traktorgyártásban - az eladott traktorok száma alapján - a Renault vezet, megelőzve olyan transznacionális cégeket, mint az International Harvester, a Massey-Ferguson, a Fiat és a John Deere. Azzal, hogy állami eszközök is rendelkezésére állnak, az elmúlt években sikerült javítani pozícióit, hiszen 1977-ben belföldön 10162, 1978-ban viszont már 12140 darabot értékesített, ami az összes franciaországi traktoreladás 16,34 illetve 18,94 százaléka volt.^{6/}

A legnagyobb mezőgépgyártó vállalatok hatalmas diverzifikált konglomerátumokként működnek és mezőgépgyártásuk koncentráltan illeszkedik be tevékenységükbe. Egyrészt olyanok, melyek főként mezőgépeket állítanak elő, de saját szénbányától kezdve acélművekkel, kohókkal rendelkeznek /John Deere, International Harvester, Massey-Ferguson/, másrészt olyanok, amelyek ehhez szorosan tapadó egyéb főprofilot illesztenek /Ford, General Motors, de részben az International Harvester is, amelyek a teherautók széles skáláját állítják elő 0,5 t teherbírástól egészen 40 t teherbírásiig/, végül olyanok, amelyek mezőgazdasági gépgyártása a tevékenység kisebb, inkább csak kiegészítő része /Walter Kidde/.

A koncentráció harmadik útja-módja a nagymonopóliumok megállapodása. Ez részben karteljellegű és a piac felosztására vo-

natkozik, részben azonban több is annál, közös gyártás vagy olyan modern monopóliumos megállapodás, amely szakosítást és kooperációt is magában foglal. Ilyen létezik a Casex és a David Brown, a Same és a Lamborghini, a Ferrari, a Leyland és a Perkins, a japán UMMAR és Nomura, az amerikai Versatile és Long, a Volvo és a Valmet között. Közülük például e két utóbbi megállapodása arra ir. nyul, hogy a különböző alkatrészeket és főegységeket mindkét országban, valamint a munkabérek nemzeti különbözőségét kihasználva a különösen munkaigényes alkatrészeket Finnországban gyártva működjenek közre. Az együttműködésre egyrészt az ad lehetőséget, hogy mindkét vállalat traktor-gyártmányस्कálúja azonos, másrészt, hogy piaci részesedésük nagyjából azonos a társországban, 2500 darab körül otthon és 200 darab a másik országban.^{7/}

Hasonló jellegű kooperációs koncentráció figyelhető meg a Fiat és a Versatile között a 200 LE-nél nagyobb teljesítményű traktorok gyártására, felhasználva egyfelől az olcsó munkaerőt Olaszországban, másfelől a világhírű cég nagy tapasztalatait.

A koncentráció sajátos útja, hogy a nagy traktor- és mezőgazdasági gépgyártó cégek kiterjedt képviselési és ügynöki hálózatot hoznak létre. Ezek, ha nem is mind közvetlenül a nagy cégek tulajdonában vannak, de lényegében azok hatósugarába tartoznak. A nagy traktorgyártó cégekre jellemző, hogy mind saját képviselőiket, mind közvetítőiket ellátják az összes szükséges készülékkel, hogy zavartalanul legyenek képesek ellátni minden karbantartó, javító és szerelő munkát. Ezek legtöbbször mozgó gépjavitókkal is rendelkeznek, amelyek a lehető legrövidebb időn

belül képesek a szükséges javítást elvégezni. Ez azonban nemcsak az amerikai monopóliumokra igaz, mert például a fejőgépeket gyártó svéd Alfa-Laval cégnek is csupán Dániában 45 telefonhívásra jelentkező hibaelhárító állomása van.^{8/}

Mindez persze csak úgy lehetséges, ha a pótalkatrész-gyártást a monopóliumok fontos tevékenységként kezelik. A gépnek ugyanis mennie kell, mert nem véletlenül vette meg a farmer! Ezért azután a traktorgyártásban az alkatrész-gyártás az összes termelés 40-45 százalékára tehető.

Végül a koncentráció egy másik módja nagyrészt az állami beavatkozással függ össze, és úgy is nevezhetnénk, hogy kutatási koncentráció. Erre az jellemző, hogy állami kutatóintézeteknek adnak megbízást fejlesztésekre. A mezőgazdasági gépgyártás is egyre kutatásigényesebb, ezért különösen a nagy monopóliumoknak jó, ha úgy képesek a fejlődés élvonalában maradni, hogy nem mindent maguk kísérleteznek ki. Angliában például, ahol a mezőgazdasági gépgyártás rendkívül fejlett, állami kutatóintézet, a Mezőgazdasági Kutatási Tanács Országos Mezőgazdasági Gépesítési Intézete a Mezőgazdasági Minisztérium megbízásából végzi a legtöbb kutatást, 2,25 millió fontos költségvetéssel. Emellett megrendeléseket kap illetve fogad el nagy cégektől betakarító gépek kisérletezésére. Így az International Harvester részéről olyan megbízást kapott, hogy még az amerikai piacon is újdonságnak számító forgó arató-cséplőgépet tökéletesítse. A közelmúlt másik két nagy eredménye a Smallford Planters részére tervezett fekete ribizke betakarító gép és az a közös fejlesztési program, amelyet az F.A. Standen céggel dolgoztak ki újfajta répabetakarító gépekre.^{9/}

4. A koncentráció és a konkurrencia

Kis tulzással állitható, hogy a nyugat-európai mezőgépgyártás története nagyrészt az eredetileg amerikai, de ma is döntően onnan irányított multinacionális vállalatok története. A nagy konszernek 70-80 százalékban ellenőrzik a nyugat-európai piacot részben mint gyártók, részben mint szállítók. Ez olyan lehetőséget biztosít nekik, hogy a konkurenciától függően tevékenységük súlypontjait megfelelően változtassák. Éppen ezért nem meglepő, ha általában azt látjuk, hogy erősödnek, profitjuk a forgalommal együtt növekvő.

A munkamegosztás a multinacionális konszernek és a kis- és középvállalatok között eléggé világos. A nagyok az alapgépeket, a kicsik - amelyek főként helyiek - inkább a kiegészítő berendezéseket és szerszámokat állítják elő.

A monopolista koncentráció azonban nem állandóan előrehaladó folyamat. Előfordul, hogy nem a kisebbek a gyengébbek, ilyenkor a nagyok is veszítenek pozíciókat. A Massey-Ferguson éppen rossz üzletpolitikája miatt zárt rossz évet 1978-ban, és annak ellenére szenvedett veszteségeket, hogy Kanadában jó konjunktúra volt. A nagy traktorok gyártásával kapcsolatban nagy a rizikó. Ezek termelési költségei ugyanis nagyon magasak, ezért drágák. A farmerek csak akkor veszik meg őket, ha megfelelő a jövedelem-színvonaluk és a traktorok a várható konjunktúra mellett jól kihasználhatók. Jellemző, hogy amíg 1976-ban a kisebb traktorok lóerőnkénti ára 800-1000 korona közé esett Dániában, addig például a Massey-Ferguson 1505 típusu 160 LE-s traktor esetében 1813 volt, vagy a 130 LE-s

Ford County 1454-é 1643 korona, ami mintegy duplája a kisteljesítményűekének.^{10/} Ezért dolgozott ki a Massey-Ferguson egy olyan programot, amelynek keretében az összes általa foglalkoztatott 67 ezer főből 9 ezret szándékozik rövid időn belül elbocsátani.

Ezzel szemben a John Deere Franciaországban a következő öt évre szólóan 1 milliárd frankos fejlesztési programot dolgozott ki. Nem is csoda, hiszen a jó üzletpolitika révén 2,5 milliárd dolláros forgalmat bonyolított le Nyugat-Európában. A Massey-Ferguson ellenpéldájaként 15 százalékkal növelte teljes üzleti forgalmát, de nem maradt el tőle sokkal az International Harvester sem, amelynek 11,5 százalékos forgalomnövekedése volt 1978-ban az előző évhez képest. Még a viszonylag szerényebb Caterpillar Tractor Co. is 7,2 milliárd dollárral zárt az előző évi 5,8 milliárddal szemben.^{11/}

J e g y z e t e k

- 1/ Marx, K.: A tőke I. Budapest, 1955. 454. old.
- 2/ Vadász László: A műszaki fejlődés hatása a dán mezőgazdaságra. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980. 202. old.
- 3/ A mezőgazdasági gépek konjunkturája a vezető tőkés országokban. Kézirat. Konjunktura- és Piacutató Intézet Budapest, 1977. 16. old.
- 4/ Vadász László: I.m.: 228. old.
- 5/ Az integráció és a koncentráció problémái a tőkésországokban. Összeállította: Végső Béla. Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ Budapest, 1978. 77-78. old.
- 6/ Tracteurs: Renault devient leader en France. Les Echos, 1979. febr. 6. 10. old.
- 7/ Pays nordiques: Accord pour la construction de tracteurs. MOCI, 1979. aug. 6-13. 31. old.
- 8/ Vadász László: I.m.: 235. old., valamint Szmeljakov: Az Üzleti Amerika. Kossuth Könyvkiadó, 1970. 185-186. old.
- 9/ Fisholk, D.: A new crop of mechanical harvesters. Financial Times, 1979. aug. 15. 11. old.
- 10/ Vadász László: I.m. 229. old.
- 11/ Colomer, J-F.: Les machines agricoles sont grippées. Le Figaro, 1979. febr. 27., Hebdzyska, Z.: Niezbyt pewna poprawa, Ryński Zagraniczne, 1979. márc. 5., Kulbacka, W.: W Europie Zachodniej głównie popyt retytucyjny. Ryński Zagranicznie, 1979. júl. 30.

Dr. Tóth László:

Die technische Entwicklung und Konzentration in dem landwirtschaftlichen Maschinenbau der entwickelten kapitalistischen Länder

/Resümee/

Der Aufsatz untersucht die neue Erscheinungen der technischen Entwicklung und Konzentration in den landwirtschaftlichen Maschinenbau der entwickelten kapitalistischen Länder. Der Autor geht davon aus, dass sowohl die Konzentration der Produktion, als die des Kapitals ist in engem Zusammenhang mit der Industrialisierung der Agrarproduktion und mit der Füllung des Maschinenmarktes in diesen Ländern.

Die Hauptkennwerten der Mechanisierung der Landwirtschaft beschreitend, zeigt er, wie die technische Ansprüche, die die Landwirtschaft den Maschinenbau stellte sich geändert haben. Hier können wir zwei miteinander zusammenhängende Prozesse erwähnen: einerseits, dass die mechanisierten Arbeitsprozesse werden in einen Arbeitslauf zusammengezogen, andererseits, dass die Mechanisierung immer neueren haupt die der Gartenkulturen in dem Vordergrund kommt.

Die neue Technik strebt grosse Serien demzufolge steigert sich einerseits der Maschinenexport schnell, andererseits innerhalb deren, besonders die Haupteinheitskooperation und die Bestandteillieferung. Aufgrund der Beschreibung der technischen Entwicklung probiert der Autor die verschiedene Typen der Konzentration der Produktion und des Kapitals durch konkreten Beispielen und Fällen darstellen. Neben der zwei Typen des traditionellen Weg neben der Akkumulation und der Spezialisierung und Kooperation unter den Tochterunternehmen, verbreitet sich immer eher die Spezialisierung und Kooperation der Monopolen, die Entstehung der Vertretungs- und Agentennetzen und die Forschungskonzentration.

An der Ende schreibt der Autor kurz davon, dass in dem Prozess der Konzentration findet man immer die, mit Konkurrenz zusammenhängende Dekonzentrationserscheinungen auch.